

Rad i zapošljavanje zatvorenika po zakonodavstvu Republike Hrvatske *Legal framework for work of prisoners in Republic of Croatia*

Nenad Igrac

Ministarstvo pravosuđa, Uprava za zatvorski sustav, Zatvor u Zagrebu
email: igrec.nenad@gmail.com

Sažetak: *Međunarodni pravni propisi koje donose Ujedinjeni narodi i Vijeće Europe a koji su sadržani i u Ustavu Republike Hrvatske propisuju da je jedno od temeljnih ljudskih prava pravo na rad i slobodu rada, stoga je potrebno prikazati kako to pravo mogu ostvariti zatvorenici koji se nalaze na izvršavanju kazne zatvora. Pravo na rad zatvorenika u Republici Hrvatskoj propisano je Zakonom o izvršavanju kazne zatvora te podzakonskim aktima proizašlim na temelju tog zakona. Njima je jasno propisana mogućnost rada zatvorenika u kaznionici, odnosno zatvoru, zapošljavanje kod drugog poslodavca ili nastavak obavljanje vlastite djelatnosti. Svaki zatvorenik pravo na rad ostvaruje pod jednakim uvjetima propisanim zakonom, u skladu sa svojim zdravstvenim sposobnostima i stečenom zanimanju, kao i mogućnostima kaznionice, odnosno zatvora u kojem izdržava kaznu. U svezi prava iz rada zatvorenika primjenjuju se opći propisi, a rad treba biti organiziran jednako kao i rad na slobodi. Zatvorenik za svoj rad pod uvjetima propisanim zakonom prima naknadu i nagradu. Zakonski propisi kojima je reguliran rad zatvorenika jasno propisuju ulogu i zadaće subjekata koji sudjeluju u odlučivanju o radu zatvorenika, kao i prava i obveze zatvorenika, stoga je primjena tih zakonskih propisa naišla na pozitivnu primjenu u praksi. Prisilni i obvezatni rad su zabranjeni Ustavom Republike Hrvatske.*

Ključne riječi: *rad, zatvorenik, kaznionica, zatvor*

Summary: *International legal framework, laws and bylaws made by UN and Council of Europe are part of the croatian Constitution considering work right and freedom of work for all citizens, stating it as a right to decide to work during prison sentence, and not as an obligation to work during prison sentence. Law of the enforcement of prison sentence in*

Republic of Croatia; and also the bylaws based from the Enforcement Law; describes work possibilities for inmates in more constructive and practical way. One of the possibilities is also an opportunity for prisoners with short time sentences to continue working during sentencing at their regular (outside) job. All prisoners who are engaged in any kind of work during their sentencing, have a right to get remuneration, that vary depending of the work occupation. Work is made available according to the physical capabilities and acquired knowledge of prisoners, as well as opportunities within a specific penal institution. Prisoners are encouraged to work in order to maintain and acquire professional knowledge, as well as to satisfy their physical and spiritual needs. Forced labour is prohibited in the Constituion of Republic of Croatia.

Key words: *work, prisoner, penitentiery, prison*

1. Uvod

Predmet razmatranja ovog rada je način na koji zatvorenik u Republici Hrvatskoj može ostvariti svoje pravo na rad za vrijeme izdržavanje kazne zatvora, te koji zakonski i podzakonski propisi reguliraju rad i zapošljavanje zatvorenika.

Pravo svakog čovjeka na rad proizlazi iz Ustavnih načela koja govore da svatko ima pravo na rad i slobodu rada. To pravo na rad, kada se radi o zatvorenicima koji se nalaze na izvršavanju kazne zatvora, normirano je Zakonom o izvršavanju kazne zatvora te podzakonskim aktima odnosno pravilnicima. U radu se navodi koje su mogućnosti zatvorenika za zapošljavanje kod drugog poslodavca ili obavljanja vlastite djelatnosti, naknadi i nagradi koju prima za svoj rad, te koje su to povrede obveza iz rada i na koji način se koriste sredstva ostvarena radom zatvorenika. U radu se spominje i uloga stručnog tima, upravitelja kaznionice, odnosno zatvora te ulogi Uprave za zatvorski sustav prilikom odlučivanja o zapošljavanju zatvorenika.

Cilj ovog rada je prikazati mogućnost ostvarenja prava na rad i zapošljavanje zatvorenicima koji izvršavaju kaznu zatvora, a koje pravo im je garantirano Ustavom, zakonima i međunarodnim propisima, koji se primjenjuju u Republici Hrvatskoj.

2. Rad i zapošljavanje zatvorenika u zakonodavstvu Republike Hrvatske i međunarodni propisi

Rad zatvorenika u Republici Hrvatskoj definiran je Zakonom o izvršavanju kazne zatvora (NN 190/03, 76/07, 27/08, 83/09, 18/11, 48/11, 125/11, 56/13, 150/13) koji govori da se

zatvoreniku omogućuje rad sukladan s njegovim zdravstvenim sposobnostima, stečenom zanimanju te mogućnostima kaznionice, odnosno zatvora u kojem izdržava kaznu.

Ustav Republike Hrvatske u članku 55. definira da svatko ima pravo na rad i slobodu rada. Svatko slobodno bira poziv i zaposlenje i svakomu je pod jednakim uvjetima dostupno svako radno mjesto i dužnost, dok u članku 25. navodi, da je zabranjen prisilni i obvezatni rad. Republika Hrvatska svoje zakone temelji na međunarodnim pravnim izvorima koje donose Ujedinjeni narodi i Vijeće Europe, poput Opće deklaracije o ljudskim pravima koju donosi Opća skupština Ujedinjenih naroda (rezolucija br. 217/III, 1948.) koja u članku 23. govori da svatko ima pravo na rad, slobodan izbor zaposlenja, pravedne i primjerene uvjete rada i na zaštitu od nezaposlenosti te bez ikakve diskriminacije ima pravo na jednaku naknadu za jednak rad. Ove temeljne postavke o radu i ljudskim pravima biti će kasnije implementirane u Europska zatvorska pravila i Europsku Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (Rim, 1950.).

Europska zatvorska pravila, Preporuka br. (2006) 2., Vijeća Europe, u poglavlju 26.1 do 26.17 govore da se rad u zatvoru smatra pozitivnim aspektom zatvorskog sustava i nikada se ne smije koristiti kao kazna. Upravo je ta pravila zakonodavac u Republici Hrvatskoj implementirao u nacionalno zakonodavstvo u Zakon o izvršavanju kazne zatvora (Glava XII.).

Sukladno članku 80. Zakona o izvršavanju kazne zatvora, ministar nadležan za poslove pravosuđa donosi Pravilnik o radu i strukovnoj izobrazbi, popisu i opisu radnih mjesta zatvorenika, te naknadi za rad i nagradi, (NN 12/16) koji govori da se zatvorenika raspoređuje na rad uz njegov pisani pristanak na raspoložive poslove u skladu s njegovim zdravstvenim stanjem, osposobljenosti za rad i interesu te potrebi kaznenog tijela. O rasporedu na rad i prestanku rada zatvorenika odlučuje pisanom odlukom upravitelj kaznionice, odnosno zatvora na prijedlog stručnog tima, dok strukovni učitelj ili drugi zaduženi službenik bilježi zapažanja i mišljenja u svezi s radom zatvorenika te ga mjesečno ocjenjuje i o tome izvješćuje tim tretmanske skupine. U radu stručnoga tima i tima tretmanske skupine sudjeluju službenici Odjela tretmana te predstavnici Odjela osiguranja kao stalni članovi, a po potrebi se mogu pridružiti i drugi službenici Odjela za rad i strukovnu izobrazbu zatvorenika te Odjela zdravstvene zaštite.

Pravilnikom se također utvrđuje način obavljanja rada i strukovne izobrazbe zatvorenika u kaznenim tijelima i kod drugog poslodavca, skupine poslova koje mogu obavljati zatvorenici, koeficijent složenosti pojedine skupine poslova u kaznenim tijelima, način obračuna i isplate naknade za rad i nagrade, korištenje sredstava ostvarenih obavljanjem rada i strukovne

izobrazbe te trajanje godišnjeg odmora. Sama organizacija rada i način rada moraju biti što sličniji organizaciji i načinu rada na slobodi. Prema općim propisima, koji su sadržani u Zakonu o radu (NN 93/14 i 154/14) određuje se radno vrijeme, odmor u tijeku rada, dnevni i tjedni odmor. Prekovremeni rad nije dopušten. Radnim vremenom smatra se vrijeme provedeno na radnom mjestu, a evidenciju o radnom vremenu zatvorenika vodi strukovni učitelj ili drugi zaduženi službenik. Puni mjesečni fond sati rada određuje se također prema općem propisu.

Rad na neradne dane i blagdane, smjenski i noćni rad uvećava se prema općem propisu važećem za državne službenike i namještenike, što podrazumijeva odgovarajuću primjenu Zakona o državnim službenicima (NN 92/05, 142/06, 77/07, 107/07, 27/08, 34/11, 49/11, 150/11, 34/12, 49/12, 37/13, 38/13, 01/15, 138/15). Godišnji odmor radno angažiranog zatvorenika može trajati od osamnaest do trideset radnih dana, ovisno o duljini rada za vrijeme izdržavanja kazne, uvjetima rada i složenosti poslova radnog mjesta. Zatvorenika na rad raspoređuje upravitelj kaznionice, odnosno zatvora pisanom odlukom.

Poslovi na kojima rade zatvorenici u kaznionici, odnosno zatvoru su:

- pomoćno-tehnički poslovi (režija): u kuhinji i blagovaonici, u prodavaonici potrepština (kantini), u skladištu, na održavanju objekata i opreme, na održavanju okoliša te ostali pomoćni poslovi.
- poslovi u radionicama odjela za rad i strukovne izobrazbe: u poljoprivrednoj radionici, metalnoj radionici, radionici održavanja, radionici kartonaže, radno-terapijskoj radionici, drvoprerađivačkoj radionici, radionici ugostiteljstva, grafičkoj radionici, krojačkoj radionici, radionici kamenolom, radionici autoservisa i tehničkog pregleda vozila te drugi poslovi u radionicama.

Poslovi koje može obavljati zatvorenik razvrstavaju se sukladno Pravilniku o radu i strukovnoj izobrazbi, popisu i opisu radnih mjesta zatvorenika, te naknadi za rad i nagradi u šest skupina s pripadajućim koeficijentima složenosti. Poslovi zatvorenika razvrstavaju se unutar tih skupina, a na temelju ustroja Nacionalne klasifikacije zanimanja NKZ 10 (NN 147/10 i 14/11.).

Za svoj rad u kaznionici, odnosno zatvoru, zatvorenik prima naknadu koja se obračunava i isplaćuje jedanput mjesečno, na početku mjeseca za protekli mjesec. Naknada za rad zatvorenika kod privatnog poslodavca pak se utvrđuje prema općim aktima poslodavca. Sukladno Pravilniku o radu i strukovnoj izobrazbi, popisu i opisu radnih mjesta zatvorenika,

te naknadi za rad i nagradi, zatvorenika koji se ističe osobitim učincima rada može se i izvanredno nagraditi. Zatvorenika se također osigurava od nezgoda na poslu i profesionalnih oboljenja, dok se mjere zaštite na radu provode prema općim propisima. Opći propisi su sadržani u Zakonu o zaštiti na radu (NN 71/14 i 118/14).

2.1. Zapošljavanje kod drugog poslodavca i obavljanje vlastite djelatnosti

Način izvršavanja kazne zatvora uz nastavak rada zatvorenika kod poslodavca i kod nastavka obavljanja vlastite djelatnosti pobliže propisuje Pravilnik o načinu izvršavanja kazne zatvora uz nastavak rada zatvorenika kod poslodavca ili kod obavljanja vlastite djelatnosti (NN 81/02) kojeg temeljem članka 81. Zakona o izvršavanju kazne zatvora donosi ministar nadležan za poslove pravosuđa.

Zatvorenik može, uz osobni pristanak, raditi izvan kaznionice, odnosno zatvora kod drugog poslodavca na temelju ugovora koji s poslodavcem sklapa kaznionica, odnosno zatvor, a odobrava ga Središnji ured Uprave za zatvorski sustav. Tim ugovorom se utvrđuju međusobna prava i obveze. Uz pristanak poslodavca može se odobriti nastavak rada kod poslodavca zatvoreniku kojem je izrečena kazna zatvora do šest mjeseci. Takav rad može se odobriti zatvoreniku kojem od strane nadležnog suda nije izrečena zabrana obavljanja zvanja, djelatnosti ili dužnosti. Također zatvoreniku koji samostalno obavlja gospodarsku i drugu djelatnost, a kojemu je izrečena kazna zatvora do šest mjeseci, može se odobriti nastavak obavljanja iste djelatnosti u ili izvan kaznionice, odnosno zatvora. Kada zatvorenik samostalno obavlja gospodarsku ili drugu djelatnost sam snosi troškove svojega smještaja i obavljanja djelatnosti u toj kaznionici, odnosno zatvoru. Za nastavak rada kod poslodavca ili obavljanja vlastite djelatnosti zatvorenik podnosi molbu, o kojoj odlučuje Središnji ured Uprave za zatvorski sustav po prethodno pribavljenom mišljenju upravitelja kaznionice, odnosno zatvora.

Financijska sredstva ostvarena radom zatvorenika koriste se sukladno navedenom Pravilniku za pokriće izdataka nastalih obavljanjem rada i isplatu naknada za rad i nagrada zatvoreniku.

2.2. Povreda obveza iz rada i prekid rada

Zatvorenik svojim postupcima može počinuti povrede obveza iz rada. Povredom obveze iz rada sukladno članku 87. Zakona o izvršavanju kazne zatvora smatra se kašnjenje na posao, neopravdano izbjivanje s posla, napuštanje posla, namjerno dovođenje u stanje umanjene radne sposobnosti, namjerno oštećivanje sredstava za rad, te nepoštovanje organizacije i

načina rada. Odluku u slučaju povrede obveza iz rada zatvorenika donosi poslodavac kod kojeg zatvorenik radi, te o tome pisanim putem obavještava kaznionicu, odnosno zatvor. Osim u slučajevima povrede obveze iz rada, upravitelj kaznionice, odnosno zatvora može u slučajevima propisanim zakonom donijeti pisanu odluku o prekidu rada zatvorenika.

3. Zaključak

Predmet razmatranja ovog rada bio je način na koji zatvorenik u Republici Hrvatskoj može ostvariti svoje pravo na rad za vrijeme izdržavanje kazne zatvora, te koji zakonski i podzakonski propisi reguliraju rad i zapošljavanje zatvorenika. Pravo na rad i zapošljavanje zatvorenika propisano je Zakonom o izvršavanju kazne zatvora te podzakonskim aktima donesenim na temelju tog zakona, Pravilnikom o radu i strukovnoj izobrazbi, popisu i opisu radnih mjesta zatvorenika, te naknadi za rad i nagradi, te Pravilnikom o načinu izvršavanja kazne zatvora uz nastavak rada zatvorenika kod poslodavca ili kod obavljanja vlastite djelatnosti.

Zakonodavac u Republici Hrvatskoj je jasno propisao pod kojim uvjetima zatvorenik može ostvariti pravo na rad. Pravne norme vezane uz rad zatvorenika zakonodavac je temeljio upravo na međunarodnim pravnim izvorima koje donose Ujedinjeni narodi i Vijeće Europe. Europska zatvorska pravila također su pronašla svoju implementaciju u Zakonu o izvršavanju kazne zatvora kao i Europska Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Stoga sukladno pozitivnim pravnim propisima kojima je u Republici Hrvatskoj reguliran rad zatvorenika, zatvorenik može ostvariti pravo na zapošljavanje kod drugog poslodavca ili obavljanje vlastite djelatnosti, a za svoj rad će dobiti zakonom propisanu naknadu i nagradu.

Literatura

1. Europska Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda te Protokol uz tu Konvenciju. NN – MU 18/97 i 1/06.
2. Europska zatvorska pravila. Preporuka br. 2., Vijeće Europe, 2006.
3. Nacionalna klasifikacija zanimanja. NN 147/10 i 14/11.
4. Odluka o objavi Opće deklaracija o ljudskom pravima. NN – MU 12/09.
5. Pravilnik o načinu izvršavanja kazne zatvora uz nastavak rada zatvorenika kod poslodavca ili kod obavljanja vlastite djelatnosti. NN 81/02.

6. Pravilnik o radu i strukovnoj izobrazbi, popisu i opisu poslova zatvorenika, te naknadi za rad i nagradi. NN 12/16.
7. Ustav Republike Hrvatske (pročišćeni tekst). NN 85/10.
8. Zakon o državnim službenicima. NN 92/05, 142/06, 77/07, 107/07, 27/08, 34/11, 49/11, 150/11, 34/12, 49/12, 37/13, 38/13, 01/15, 138/15.
9. Zakon o izvršavanju kazne zatvora. NN 190/03, 76/07, 27/08, 83/09, 18/11, 48/11, 125/11, 56/13, 150/13.
10. Zakon o radu. NN 93/14 i 154/14.
11. Zakon o zaštiti na radu. NN 71/14 i 118/14.